

Forord

NIBR Nord-Norge ble gitt i oppdrag av Det finske Inrikesministeriet å utarbeide en ex ante vurdering av programdokumentet for Interreg IIIA Nordkalotten og Interreg IIIA Kolarctic. I følge avtalene mellom partene skulle det lages en rapport for hvert av programmene. Hver av rapportene skulle utarbeides på finsk og på norsk eller svensk. Denne rapporten består av de norske oversettelsene.

Evalueringen av de to programmene er gjennomført av et team bestående av tre norske forskere fra NIBR Nord-Norge (Vigdis Nygaard) og Maximite AS (Lars Krogh og Sverre Høifødt) og to finske forskere fra Research and Development Centre Kajaani (Pentti Malinen) og Finnish Regional Research (Olli Aulaskari). Den norske delen av teamet har i hovedsak hatt ansvaret for datainnsamling i Norge og Sverige og for gjennomføring og utarbeiding av evalueringen av programforslaget for Interreg IIIA Nordkalotten, mens den finske delen av teamet har hatt hovedansvaret for datainnsamling i Finland og for gjennomføring og utarbeiding av evalueringen av programforslaget for Interreg IIIA Kolarctic. Hele teamet har imidlertid diskutert innhold og konklusjoner underveis.

Evalueringsprosessen foregikk i perioden mars - oktober 2000. Denne prosessen ble atskillig lengre enn planlagt fordi utarbeiding av programmene dro ut i tid.

NIBR Nord-Norge har hatt prosjektledelsen for begge evalueringene, og står ansvarlig for rapportene, med den begrensning at det ikke har vært ressurser til å diskutere formuleringene i sluttutkastet for evalueringen av Kolarctic-programmet, bare hovedlinjene i konklusjonene.

Høsten 2000 ble det vedtatt at de to programmene skulle utgjøre delprogram i et felles Interreg-program. Denne rapporten baserer seg på utkastene til delprogram som ble laget før det endelige vedtaket om sammenslåing til et felles program.

Oslo/Alta, april 2001

Arvid Strand

Forskningsjef

Evalueringsprosessen

Oppdraget er gjennomført som en prosess med sekretariatet i Luleå , som sto ansvarlig for utarbeidelsen programmet, og ulike aktører som har deltatt i programutviklingen. Den interaktive prosessen har foregått ved en innledende møterunde der vi har diskutert erfaringer fra tidligere program og viktige hensyn i programarbeidet med de tre landenes sekretariater for dette arbeidet. Evalueringsteamet har senere mottatt dokumenter fra programarbeidet og gitt tilbakemeldinger på dette. I samband med Interreg Nordkalotten er det gitt to slike skriftlige innspill. Under arbeidet er det gjennomført en rekke intervjuer og vi deltok på et presentasjonsmøte i Rovaniemi den 26. mars 2000.

Det første skriftlige innspillet fra evalueringsteamet ble gitt 2000 - 04 - 30 på grunnlag av et forslag utarbeidet av en konsulent (Erkki Mennola 2000 - 03 - 15). Det svenske sekretariatet skulle arbeide videre på dette utkastet, og vår kommentar var derfor temmelig kortfattet og generell.

Det andre skriftlige innspillet ble gitt 2000 - 08 - 06 på grunnlag av forslag fra sekretariatet i Norbottens länsstyrelse av 2000 - 06 - 11.

Parallelt med utarbeidningen av programmet for Nordkalotten har det vært en prosess med skriving av det samiske delprogrammet. Siden dette til slutt skulle innarbeides i det endelige utkast har vi bare gitt mer uformelle kommentarer til dette. Innarbeidningen av det samiske utkastet skjedde ganske sent i prosessen.

I den grad våre kommentarer underveis er tatt til følge, vil den endelige rapporten ikke gjenta disse kommentarene, men kommentere hvordan de er tatt til følge.

Vårt generelle inntrykk er at programsekretariatet har sett positivt på kommentarene fra evalueringsteamet og i stor grad har tatt hensyn til de kommentarene og innvendingene vi har hatt. Alt i alt har evalueringsprosessen strukket seg atskillig lengre ut i tid enn forutsatt. Etter den opprinnelig plan skulle prosessen vært avsluttet i april 2000. Dette har ført til at ressursene til sluttrapportering er knappe og vi gjør denne rapporten så kortfattet som mulig.

Hovedkonklusjoner

Det foreliggende programutkastet har en logisk struktur og det er god sammenheng mellom beskrivelse, analyse (SWOT) og de foreslåtte innsatsområder og tiltak (åtgärder). Det tar i stor grad utgangspunkt i de retningslinjer Kommisjonen har satt for programarbeidet.

Svakheterne i programmet ligger først og fremst i at miljø og likestillingshensyn er lite integrert i tenkingen og at det kunne vært mer konkret når det gjelder iverksettelsesdelen. Denne svakheten uttrykkes dels ved at det i liten grad er utviklet konkrete mål og indikatorer for innsatsområdet "teknisk stöd" og dels gjennom at det ikke i tilstrekkelig grad er konkretisert hvordan en skal bøte på en del påviste svakheter ved gjennomføringen av Interreg IIA..

Alt i alt bør programmet ha muligheter for å bidra i vesentlig grad til å nå de oppsatte mål for styrking av det regionale samarbeidet på Nordkalotten og gjennom dette bidra positivt til utvikling av regionen.

Læring fra tidligere erfaringer

Våre kommentarer underveis når det gjelder dette punkt gjaldt i første rekke å styrke og konkretisere lærdommene som gjaldt planlegging, organisering og gjennomføring av programmet. I det første utkastet var det tendenser til å sikre en bedre gjennomføring ved i hovedsak å satse på prosjekteiere og gjennomførere som hadde erfaringer fra forrige periode, noe som etter vår oppfatning også kunne motvirke nyskaping underveis i programmet. Programforslaget legger nå større vekt på å korrigere programorganisasjonen og trekk ved gjennomføringen.

Avsnitt 4.1 og 4.2 gir en grei presentasjon av Interreg II, men framstillingen kunne vært styrket gjennom å kommentere enkelte spesielt vellykkede prosjekt og enkelte prosjekt som ikke ser ut til å kunne nå sine mål med sikte på å konkretisere hva som vil være viktige kriterier for å lykkes videre.

Korrigeringsiltakene som går på styrket informasjon til berørte lokale og regionale myndigheter er viktige. Dette bør kombineres med et arbeid for å gjøre gjennomføringen av programmet til et ansvar for større deler av de lokale og regionale myndigheter. Erfaringene fra forrige periode tyder på at dette enkelte steder i for stor grad har vært overlatt til enkeltpersoner. Forslaget i avsnitt 4.1 om å styrke den informasjonsteknologiske strukturen mellom sekretariatet og de nasjonale samordningskontorene er positivt.

Økte ressurser for prosjektinitiering, prosjektoppfølgning og evaluering underveis kan også være viktige tiltak, men det er i liten grad konkretisert hvilke organisatoriske grep som skal gjøres for å kunne få til dette. Dette avsnittet kunne inneholdt mer om sekretariatets arbeidsmåte i det nye programmet.

I våre samtaler med ulike aktører har det kommet fram ulike erfaringer med bruk av konsulenter i samband med prosjektinitieringen. Dette burde vært kommentert i programutkastet og det burde stått noe om hvordan en tenker seg dette i arbeidet med Interreg IIIA, i og med at kapasitetsproblemer fortsatt kan tenkes å bli et hinder i arbeidet. I denne sammenheng kunne også bruken av Beslutningsgruppa og andre medfinansierer diskuteres.

Programmets forhold til kommisjonens retningslinjer

Et overordnet perspektiv for ex ante evalueringen er i hvilken grad det foreliggende forslag forholder seg til de retningslinjer kommisjonen har satt opp for programarbeidet. Retningslinjene sier dels noe om innholdet i programmet og om programmets analyser og logiske struktur. Det er tema i andre kapitler av vår evalueringsrapport.

Retningslinjene stiller også krav til hvordan programmet utarbeides, med særlig vekt på partnerskapet i denne prosessen, og til samordningen med andre EU-program og nasjonale og regionale planer. Det er først og fremst slike forhold som er tema i dette kapitlet.

Prosesen med å utvikle programmet er beskrevet i programforslagets kapittel 1. Både det som skrives der og det inntrykket vi har fått gjennom intervjuer med ulike aktører tyder på at de deltakende land er tilfredse med prosessen og har fått mulighet til å bidra med sine synspunkter. Det har vært et fornuftig grep å bruke Nordkalottrådet i koordineringen av programarbeidet. Dette har skapt kontinuitet i planarbeidet og gjort det mulig å begynne forberedelsene av programmet på et tidlig tidspunkt.

Høsten 1999 ble 700 aktører invitert til å gi synspunkt på programinnholdet og det fortsatte programarbeidet. Denne prosessen resulterte i ca 100 prosjektforslag. Vi har i evalueringsarbeidet spurt om en slik framgangsmåte kan ha skapt forventninger om finansiering hos de som har sendt inn forslag, og på en uheldig måte kan ha bundet opp programarbeidet og gitt spesielle fortrinn til aktører som har vært involvert i Interreg II.

På den annen side gir en slik framgangsmåte positive muligheter for påvirkning av programarbeidet fra næringslivet og muligheter for å gripe fatt i allerede eksisterende ideer som samsvarer med det nye programmets mål. Da er det viktig at programsekretariatet viser en bevisst holdning til hvordan de ønsker å utnytte disse prosjektideene. Forslaget om å gjennomføre et antall bransjemøter snarest mulig etter at programmet er operativt kan være et fornuftig svar på et slikt behov. Siktemålet med disse konferansene er å konkretisere et antall strategiske prosjektforslag. For å sikre innovasjoner og fornyelse i programarbeidet mener vi det er viktig å ha et aktivt forhold til hvem som inviteres til disse konferansene, i den forstand at ikke bare de som har sendt inn forslag inviteres. Programsekretariatet bør bevisst invitere også andre aktører som kan bidra til å utvikle prosjektene i de retninger som kan fremme programmets mål.

I programforslagets avsnitt 5.6 beskrives samvirke med andre program. Her er samvirket med Kolarctic - Interreg IIIA programmet spesielt viktig. Samordningsprosessen med dette programmet har etter vår mening vært god, men siden programmidlene for en stor del skal anvendes i det samme området og for temmelige like formål bør dette samarbeidet videreutvikles når det gjelder gjennomføringen av programmene. Spørsmålet om sammenslåing av de to programmene har vært reist i sluttfasen av programarbeidet fra kommisjonens side, og det er besluttet og samordne forvaltnings- og utbetalingsfunksjonene. Hvordan iverksettingen ellers skal samordnes er ikke klart i det denne evalueringsrapporten skrives, men vi mener det er fornuftig å legge opp til at programarbeidet samordnes ytterligere i løpet av gjennomføringsperioden slik at programmene kan slås sammen i en eventuell ny programperiode. Den felles utfordring som ligger i samarbeidet innen Barentsregionen er i seg selv en mulighet som også bør kunne styrke samarbeidet internt på Nordkalotten.

Samvirket med ulike nasjonale planer og program er i liten grad beskrevet i programforslaget. Dette er en mangel, men ut fra det vi har kunnet registrere gjennom de samtaler vi har hatt med sentrale aktører i de ulike län/fylker kan det synes som om de regionale planer (fylkesplaner, tilvæxtavtaler etc) nå i større grad enn tidligere er samkjørt med Interreg. Vi har ikke gjort undersøkelser som dokumenterer dette, men det er rimelig å anta at de ulike planprosessene har påvirket hverandre i de årene Interreg II har fungert. I det første utkastet til program gikk det også tydeligere fram at en rekke regionale planer var gjennomgått (Erkki Mennola 2000 - 03 - 15), slik at det her er snakk om en gjensidig påvirkning.

Beskrivelse, analyse, mål og strategi

Vi har ikke vesentlige innvendinger til beskrivelsene i programforslaget. Våre synspunkter i evalueringsprosessen har hele tiden gått på at beskrivelsene kan styrkes i retning av å konkretisere situasjonen når det gjelder det grenseregionale samarbeidet innenfor ulike områder. Dette har programforslaget langt på vei tatt hensyn til, særlig når det gjelder å beskrive forutsetninger og muligheter for grenseregionalt samarbeid.

Fortsatt savner vi en mer kvantifisert oversikt over hva som faktisk foregår av grenseregionalt samarbeid, spesielt innen næringslivet. Dette kan ha sammenheng med det som føres opp som en svakhet i SWOT-analysen av forutsetningene for det grenseregionale samarbeidet: *"Brist på kalottbaserade och jamförande information och kunnskap"*. Basert på tidligere undersøkelser er det likevel grunn til å slå fast at det faktiske næringslivssamarbeidet både innen basisindustri og tjenesteyting er lite. Innen basisindustrien er potensialet begrenset all den tid disse industriene er ulike i de enkelte land og sterkt integrert i nasjonale verdikjeder. Programforslaget trekker en logisk konsekvens av denne situasjonen gjennom å prioritere den kompetansebaserte tjenesteyting, underleverandørmiljøene, IT-næringer, turismen og de samiske næringene.

Tiltak for å integrere arbeidsmarkedene på Nordkalotten bedre er også fornuftig i denne sammenheng. Dette bidrar til å utvikle nettverk og spre den nødvendige kunnskap om hverandres næringer, samtidig som det også er en logisk følge av å bygge mer slagkraftige fagmiljø ved å skape bedre samarbeid mellom de tre landenes næringsliv og fagpersoner.

I vår uttalelse til programforslaget av 2000 - 06 - 11 kritiserte vi analysen for å være for beskrivende og statisk og ikke ta utgangspunkt i den økende forståelse for næringsmiljøenes betydning og de utfordringene dette skaper for utkantregioner. Det foreliggende utkastet har i stor grad tatt våre synspunkt til følge og gjort bruk av viktige elementer i vår analyse. Etter vår oppfatning er det nå en i all hovedsak klar sammenheng mellom beskrivelse, analyse og de foreslåtte tiltaksområdene. SWOT-analysen trekker fram styrker og svakheter som nevnes i beskrivelsene og strategiene har som utgangspunkt å bygge på sterke sider og foreslå tiltak som kan motvirke svakheter og trusler.

SWOT-analysen for Sápmi er ikke delt opp i en generell analyse og en analyse av de spesielle forutsetningene for det grenseregionale samarbeidet. Begrunnelsen for dette ligger i at det samiske samfunnet utgjør en del av Nordkalotten og dermed også omfattes av den felles SWOT-analysen. Ut fra dette er det logisk at momentene som trekkes fram i den særegne SWOT-analysen for Sápmi i hovedsak gjelder det grenseregionale samarbeidet. Vi er likevel av den oppfatning at det samiske nærings- og samfunnsnivå har en del spesielle utfordringer som kunne forsvart en egen SWOT-analyse. En konsekvens av den manglende skarpheten i analysen blir da også at det er vanskelig å følge den logiske tråden fra analyse til strategiforslag. Viktige deler av analysen og begrunnelsen for de samiske strategiene kommer først i kapittel 6.

Våre innvendinger gjennom evalueringsprosessen har gått på at det samiske programmet er alt for bredt og i prinsippet kan omfatte det meste av samisk kultur- og næringsliv. Innarbeidingen av det samiske forslaget skjedde sent i prosessen og i tidligere utkast syntes det noe løsrevet fra det øvrige. Programforslaget representerer nå en klar forbedring når det gjelder å knytte målene til det grenseregionale samarbeidet og foreslå en avgrensning av programmet som begrunnes i analysen. De foreslåtte tiltaksområder og prosjektområder har nå klarere koplinger til den generelle analysen i

programforslaget i og med at de nå konsentrerer seg sterkere om produktutvikling, markedsføring (av samiske næringer), IT, kunnskapsbasert tjenesteyting, kultur og turisme.

Visjonen for programmet, slik den er uttrykt i avsnitt 5.1 er svært ambisiøs, og kan synes vanskelig å realisere med de begrensede ressursene som kan tilføres gjennom programmet, i og med at visjonen omfatter alle samfunnsområder og har som mål å etablere en funksjonell region ut fra dagens situasjon, der regionen er langt fra å utgjøre en slik enhet.

Det overordnede målet for det grenseregionale samarbeidet er imidlertid mer realistisk uttrykt i retning av å øke regionens funksjonalitet ved bruk av virkemidler knyttet til de viktigste satsingsområdene i programmet.

På denne bakgrunn virker det unaturlig å ha et første delmål som

- Förbättra levnadsförhållanden för befolkningen på Nordkalotten, skapa nye arbetstillfällen i regionen och på sikt trygga en väl balanserad befolkningsstruktur.

Dette er et delmål som er like generelt og altomfattende som visjonen, og innebærer ingen konkretisering, slik et delmål bør gjøre. Det er vanskelig å etablere indikatorer for måloppfyllelsen og enda vanskeligere å isolere programmets betydning for resultatene.

Den samme kritikken kan rettes mot delmålet som knytter seg til det samiske delprogrammet (innsatsområde 3).

De øvrige delmålene har vi ikke innvendinger til, og oppfatter dem som konkretiseringer av det overordnede målet. Vi synes da det er fornuftig å trekke inn delmål som knytter seg til å utvikle grenseoverskridende nettverkssamarbeid og påskynde og effektivisere anvendelsen av avstandseliminerende teknologi. Dette er i tråd med synspunkt vi har fremmet i evalueringsprosessen og en logisk konsekvens av programmets analyse.

Relevansen av innsatsområder og tiltaksområder

De foreslåtte tiltak skal velges ut fra hensyn til de allmenne mål for Interreg IIIA, gitt av kommisjonen, og ut fra analysen av de særskilte forholdene som preger den enkelte region. En avgjørende kvalitet ved programmet vil være at de foreslåtte innsatsområder og tiltak er fornuftig valgt ut fra å oppnå disse målene.

Gjennom evalueringsarbeidet har vi reist kritikk mot at mål og innsatsområder er for brede og omfattende, og at det har vært vanskelig å se hva som ikke kan få støtte av programmet. Denne kritikken har vært særlig sterk når det gjelder det samiske delprogrammet.

Det foreliggende programforslaget er etter vår oppfatning en klar forbedring i forhold til utgangspunktet. Fortsatt kan programmet sies å være ganske bredt, men gjennom en klarere avgrensning tiltaksområdene og gjennom at analysedelen av programforslaget er styrket, vil det i praksis bli lettere å prioritere mellom ulike søknader som kommer inn.

Vi har ovenfor kommentert at det overordnede målet for de samiske innsatsområdene er svært allment formulert. Dermed blir det vanskeligere å diskutere relevansen av de foreslåtte tiltak i forhold til dette. På den annen side er bakgrunnsbeskrivelsen for dette tiltaksområdet styrket slik at tiltakene får en logisk begrunnelse. Tiltakene er, som tidligere nevnt, også valgt ut på en måte som knytter dem bedre opp til programmets generelle mål.

Vil de foreslåtte tiltak realisere programmets mål?

Våre kommentarer under dette punktet konsentrerer seg først og fremst om å kommentere avsnitt 5.8 i programforslaget. Her foreslås indikatorer for å kunne måle programmets effektivitet og resultater. Programmet hovedvisjon og første delmål reflekterer de regionalpolitiske ambisjonene for programmet. Vi har tidligere kritisert disse for å være generelle og vel ambisiøse i forhold til at Interreg Nordkalotten tross alt representerer en forholdsvis begrenset innsats. Det er dessuten vanskelig å finne indikatorer som kan måle programmets virkning når det gjelder å realisere slike ambisjoner, all den tid disse ambisjonene også vil være sammenfallende med de enkelte lands øvrige regionalpolitiske innsats.

Dette reflekteres i de indikatorer som er nevnt i programforslaget: Antall nye permanente og midlertidige arbeidsplasser, antall nye foretak, antall næringslivsorienterte forskningsprosjekt etc. Vi mener at også de regionalpolitiske ambisjonene kunne vært formulert gjennom visjoner som sier noe om resultatet av det grenseregionale samarbeidet. Dette kunne da også vært reflektert i indikatorene. I stedet for bare å registrere antall nye arbeidsplasser kunne en registrere antall arbeidsplasser som realiseres gjennom samarbeid mellom to eller flere av landene på Nordkalotten og arbeidsplasser som besettes av personer fra et av de øvrige land i kalottensamarbeidet, i stedet bare å registrere antall nye foretak kunne en registrere antall nye foretak med eierskap fra to eller flere av landene på Nordkalotten, antall forskningsprosjekt med deltakere fra to eller flere av landene osv. Da ville det være lettere å se programmets bidrag.

Som kriterier på likestilling mellom menn og kvinner vil det være naturlig å se på kjønnsfordelingen i bedrifters styrer og ledelse og i ulike regionale råd og utvalg. Det at det verken er satt opp konkrete mål for likestilling eller bærekraftig utvikling gjør det ellers vanskelig å lage indikatorer for måloppfyllelse.

Når det gjelder programmets grenseoverskridende ambisjoner foreslår programmet en del kjerneindikatorer som er hensiktsmessige og mulige å måle. Selv om det sies at disse vil bli konkretisert i programkomplementet, kunne programmet med fordel vært mer detaljert. Programmet foreligger på et tidligere tidspunkt enn komplementet, og det å konkretisere en del indikatorer i programforslaget gir en tidlig veiledning for søkere. Av oppstillingen kan det virke som en i stor grad vil legge vekt på kvantitative indikatorer. Vi mener det er viktig i det videre arbeid også å utvikle en del kvalitative indikatorer så lenge mange av målene er av kvalitativ karakter. Ellers vil en lett kunne komme til å favorisere mange og små prosjekt, med kvantifiserbare resultater, selv om målene for innsatsområdet ikke skulle tilsi dette.

Det er ikke angitt spesielle indikatorer for det kompetansemessige samarbeidet og for det samiske innsatsområdet. Dette er heller ikke gjort for innsatsområdet "teknisk stöd". For de to førstnevnte områdene vil prinsippene for å utvikle indikatorer ikke skille seg særlig ut fra de øvrige innsatsområder og åtgärder, mens det for området "teknisk stöd" vil være naturlig å etablere en del indikatorer som for eksempel går på saksbehandlingstid i programsekretariatet og tid mellom prosjektfullføring og utbetaling av tilskudd til aktørene. Dette er punkter der det ble reist kritikk mot Interreg IIA.

Vi viser ellers til forslag til indikatorer som er gjort i samband med ex ante evalueringen av Interreg IIIA Kolarctic. De aller fleste av disse vil også være relevante indikatorer for Interreg IIIA Nordkalotten.

Organisering og gjennomføring av programmet

Mye av kritikken av Interreg IIA gikk på forhold som hadde med organisering og gjennomføring av programmet å gjøre. Denne kritikken er tilfredsstillende oppsummert i programforslagets avsnitt 4.3. Vi har gjennom evalueringsarbeidet kommentert denne kritikken og etterlyst konkretiseringer av hvilke grep som skal sikre raskere saksbehandling, mer aktiv innsats når det gjelder å initiere prosjekt, bedre samordning mellom de ulike landenes sekretariater, samt raskere utbetaling av midler etter at prosjektene er fullført osv.

Forslagene innen området "teknisk stöd" går på å øke kapasiteten i sekretariatsfunksjonene og styrke arbeidet med evaluering, informasjon og oppfølging. Videre er det forslått å kople sekretariatet og de nasjonale samordningskontorene sammen via tele- og videokonferanseteknikk. Dette er viktige forslag, men vi synes fortsatt at programmet kunne vært mer konkret på dette området og klarere gitt konkrete anvisninger på hvordan en skal etablere en praksis som skaper forbedringer på de områdene som ble kritisert under og etter gjennomføringen av Interreg IIA. Det at målet for området "teknisk stöd" er svært allment og at det ikke er forslått noen konkrete indikatorer for arbeidet på dette området illustrerer dette.

I skrivende stund er ikke alle forhold avklart når det gjelder hvordan forvaltningen av Interreg IIIA Nordkalotten og Kolarctic skal samordnes i praksis. Det er bestemt at Interreg Nordkalotten og Kolarctic skal samordnes administrativt med en felles Overvåkningskomité (NUTEK-sekretariatet), felles forvaltningsmyndighet/utbetalingsmyndighet (Lapplands förbund i Rovaniemi) og tre beslutningsgrupper med hvert sitt sekretariat. Beslutningsgruppen for Interreg Nordkalotten skal være ved länsstyrelsen i Luleå og for det samiske delprogrammet ved sekretariatet til Sametinget i Kiruna. Kolarctic får sin beslutningsgruppe ved sekretariatet til Lapplands förbund.

Som evaluatorene har vi ikke hatt mulighet for å kunne foreta en grundig vurdering av denne ordningen basert på samtaler med de impliserte parter og heller ikke basert på et endelig utkast til det kapittelet som skal behandle programmets gjennomføring.

I prinsippet er det mye som taler for en slik sammenslåing av programmene. De dekker i praksis i stor grad de samme områdene, og felles innsats knyttet til samarbeidet med Russland er en viktig mulighet også til å utvikle Nordkalottsamarbeidet. På et generelt grunnlag vil vi understreke betydningen av å bruke tiden før programmet skal iverksettes til å gjennomgå de administrative rutiner og praktiske samarbeidsformer. Interreg IIIa går over seks år. Dette er en meget lang programperiode, og det kan være svært skadelig for programgjennomføringen dersom det oppstår misnøye eller usikkerhet med hvordan programmet skal iverksettes i startfasen.

Miljø og likestilling

Avsnitt 5.3 og 5.4 om "*Hållbar utveckling*" og "*Jämställldhet*" er vage og det er vanskelig å få øye på hvordan programmet konkret skal bidra til dette. Dette har sammenheng med at analysedelen i liten grad peker på konkrete utfordringer i dette arbeidet, ut over at utflyttingen av kvinner (og ungdom) trekkes fram som et spesielt problem og at konkurranse om natur- og beiteressurser trekkes fram som en trussel i SWOT-analysen for Sapmi.

Likestilling og bærekraftig utvikling er satt opp som "horisontella kriterier" i avsnitt 5.8 om indikatorer. Dette forstår vi slik at hvert prosjekt skal vurderes ut fra sine konsekvenser for miljø og likestilling. Dette er en passiv tilnærming til ivaretagelsen av miljø- og likestillingshensynene. Så lenge det heller ikke er etablert noen indikatorer for utviklingen på disse områdene eller konkretisert hvordan en i sekretariatet skal initiere prosjekt som mer direkte kan ivareta slike hensyn, vil vi tro det er liten sjanse for å oppnå vesentlige resultat på disse områdene.

Vi mener derfor at det er nødvendig å gi disse temaene oppmerksomhet i utarbeidningen av programkomplementet. Vi vil også peke på at dette er to helt ulike tema, som krever særegen behandling. Det er for begge to nødvendig å sette opp indikatorer som gir mulighet for å følge utviklingen på disse områdene. Når det gjelder likestilling kan det for eksempel være andel av kvinner som er involvert i prosjektene og andel av prosjekt som er spesielt innrettet på å styrke likestillingen, skape arbeidsplasser som kan forventes å bedre sysselsettingsmulighetene for kvinner etc, men det kan også være mer kvalitative vurderinger som går på om prosjektene bidrar til å utvikle holdninger som fremmer likestilling mellom kjønnene.

Når det gjelder miljøhensyn kan kriterier for eksempel knyttes til om tiltakene bidrar til å øke eller redusere forurensninger, om de øker energieffektiviteten, fremmer fornybare energikilder eller om de belaster det eksisterende ressursgrunnlaget. Også for dette området kan kvalitative kriterier som går på hvilke holdninger prosjektene fremmer være relevante.

Når likestillings- og miljøhensyn skal tas hensyn til innen alle programområdene oppstår det muligheter for målkonflikter. Enkelte infrastrukturtiltak kan ha uheldige miljømessige konsekvenser og komme i konflikt med for eksempel reindriftsnæringens knappe beiteressurser. Satsingen på informasjonsteknologi er viktig, men tiltak innen dette området kan i praksis lett komme til å favorisere menn. Derfor er det viktig å utforme konkrete forslag i programkomplementet som sikrer at det tas initiativ til prosjekt som spesielt fremmer likestillings- og miljøhensyn innen hvert av innsatsområdene.

Likestilling mellom befolkningsgrupper

I et Nordkalottperspektiv kan likestilling også være et spørsmål om likestilling mellom ulike folkegrupper. Etableringen av et samisk delprogram er i seg selv et tiltak for å styrke dette, og vi mener i en slik sammenheng at det er fornuftig å ha en egen samisk beslutningsgruppe. Dette kan bidra til å styrke det samiske samarbeidet på Nordkalotten ytterligere og er viktig for å få en informasjonsvirksomhet og saksbehandling som tar utgangspunkt i samiske forhold. Det kan også bidra til å gjøre de samiske finansieringskildene mer forpliktet i forhold til programmet. Det er imidlertid også viktig å sikre samordning mellom innsatsområdene, og etableringen av et samisk delprogram bør ikke utelukke samiske aktører i prosjekter innen de andre innsatsområdene og at disse prosjektene både tar hensyn til og fremmer samiske interesser.

Innen det samiske innsatsområdet bør det også tas initiativ til prosjekt som særskilt skal ivareta likestilling mellom kjønnene.

**EX ANTE EVALUERING AV
INTERREG IIIA Kolarctic 2000-2006**
Basert på utkast til programdokument, versjon 4.10.2000

Olli Aulaskari og Pentti Malinen

1 Mandat og avgrensninger

Finnish Regional Research og Kajaanin Kehittämiskeskus foretar en ex ante-evaluering av Interreg IIIA Kolarctic-programmet for 2000-2006 etter en disposisjon som presenteres nedenfor. Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) foretar ex ante-evalueringen av Interreg IIIA Nordkalotten-programmet for 2000-2006 og fungerer som ansvarlig organisasjon for hele evalueringen.

Ex ante-evalueringen ble koblet tett sammen med prosessen med utarbeiding av Kolarctic-programmet. Ex ante-evalueringen var en interaktiv prosess, som ga programarbeidet synspunkter fra utenforstående ekspertise. Hensikten med det var å gi det endelige programforslaget en bedre kvalitet. Evalueringsprosessen tok sikte på å styrke og begrunne de strategi-, tiltak- og finansieringsvedtakvalgene som blir foretatt. Evalueringen er en vesentlig del av et Interreg-programmet, selv om det på grunn av åpenhet er hensiktsmessig at evalueringsarbeidet inngår i et eget dokument. Den tilnæringsmåten som er brukt i ex ante-evalueringen er implementerende og utredende; den er basert på kommisjonens retningslinjer og anbudsinnbydelsen. Hovedvekten har ligget på produksjon av praktisk og umiddelbart anvendbar kunnskap som kan benyttes direkte i de ulike fasene av programprosessen.

I samsvar med anbudsdokumentet har utføreren av evalueringen tatt hensyn til følgende målsetninger for ex ante-evalueringen:

1. Evaluering av om det foreslåtte programmet som helhet representerer en riktig måte å tilnærme seg regionens problemer og utviklingsspørsmål på. I denne forbindelsen er det spesielt viktig å se nærmere på, hvilke lærdommer som kan trekkes fra tidligere program.
2. Evaluering av om strategier, innsatsområder og mål er godt definert og om de reflekterer en opplyst oppfatning om deres relevans og gjennomførbarhet.
3. Gi sin egen vurdering for å kvantifisere målene og skape et grunnlag for overvåking og fremtidig evaluering.
4. Evalueringen bør analysere egnetheten av gjennomførings- og overvåkingssystemene samt bidra til formulering av prosedyrer og -kriterier ved valg av prosjekter.
5. Kommisjonen har til hensikt å foreta en grundig analyse, særlig på plannivået, før programmet blir endelig godkjent. Ex ante-evalueringen produserer viktige utgangspunkter for en slik analyse.

I tilknytning til *samarbeidet* i den aktuelle regionen skal man i ex ante-evalueringen analysere styrker og svakheter, forventede virkninger bl.a. på miljøet (lokalt, globalt) og, for egnete deler, på like muligheter for kvinner og menn, samt forbedringer som skal gjøres på samarbeidsstrukturer.

Denne ex ante-evalueringen dekker i samsvar med retningslinjer som kommisjonen har godkjent, de seks viktigste delene av programmet, som er:

- den sosioøkonomiske konteksten av støttetiltakene (utviklingsbehovene)
- læring av tidligere erfaringer
- valgte strategier og innsatsområder og den interne og eksterne logikken i dem
- kvantitativ presentasjon av målene
- en vurdering av den ønskede sosioøkonomiske virkningen og fordelingen av ressursene
- programmets gjennomføringssystem.

2 Materialer og metoder

Grunnlagsmaterialet for evalueringen består av programdokumenter, annet regionalt saksforberedende materiale, strukturfondenes målsetninger og bestemmelser avledet av dem. En sentral del av evalueringsundersøkelsen er å påvise og/eller verifisere programmenes regionale virkninger i forhold til de kvantitative målene i programmene (konsekvensanalyse). De forventede resultater av programmet og resultatmålene skal ses i sammenheng, ikke bare med hverandre, men så langt som mulig også med regionens sosioøkonomiske tilstand. Denne analysen tar sikte på å anvende et **foregripende** forskningsgrep.

Evalueringen tar hensyn til kommisjonens retningslinjer for evaluering og for den del av andre sentrale dokumenter som passer til ex ante-evalueringen, som f.eks.:

- EC (European Commission) (1999). The ex-ante evaluations of the 2000-2006 Interventions Objective 1 and 2. European Commission.
- EC (2000). Interreg Guidelines. Commission communication COM (2000) 1101.
- Euroopan Komissio (2000). Uusi ohjelmakausi 2000-2006: menettelytapoja koskevat valmisteluasiakirjat. Rakennerahastotoimien ennakoarviointi. Valmisteluasiakirja 2.
- EC (1999). The New Programming period 2000-2006: methodological working papers. Ex Ante Evaluation and Indicators for Interreg (Strand A). Working Paper 6 (5 May 2000).
- EC (1999): Indicators for monitoring and evaluation: an indicative methodology. Commission Working Paper No 3.
- Programdokumentet for Interreg IIA Barents-programmet (1995-1999).
- Mellomevaluering av Interreg IIA Barents- og Nordkalott-program (1999).

Evaluator samlet inn informasjon gjennom intervjuer over telefon og personlig. Målgruppene besto av aktører som hadde deltatt i utarbeiding av programmet (nøkkelpersoner), de som hadde foretatt interimsevalueringen samt de som hadde deltatt i gjennomføring av programmene i forrige programperiode eller de som for øyeblikket gjennomførte prosjekter. Det er også samlet inn materiale i forbindelse med seminarer tilknyttet forberedelsene til Kolarctic-programmet.

3 Hovedoppgaven for evaluering

Følgende delområder som er nevnt i anbudsdokumentet er tatt hensyn til:

- A) Utnytting av erfaringer fra nåværende programperiode; analyse av resultatene av evalueringen av nåværende programperiode, f.eks.
- hvordan de nåværende strategier fungerer
  - hvordan de nåværende redskap egner seg til gjennomføring av programmene
  - erfaringer fra arbeidet med å gjennomføre programmet
  - problemer i forbindelse med evaluering og oppfølging
- B) Vurdering av samarbeidsregionens handlingsmiljø (inkl. styrker, svakheter, muligheter og trusler)
- C) Evaluering av programmets grunnlag og struktur, som bl.a. omfatter spørsmål som
- er utviklingsstrategien, prioriteringene og måleinstrumentene tilpasset handlingsmiljøet
  - er det sammenheng mellom målene for virksomheten og de overordnede målene
  - er utviklingsstrategien i samsvar med fellesskapets handlingspolitikk (allmenne forordninger artikkel 40)
  -

- D) Kvantifisering av programmets målsetninger med bl.a.
- forslag om kvantifisering av indikatorer
  - indikatorenes egnethet
  - hvor pålitelig er kvantifiseringen og metodene for datainnsamling
  - gjennomføring av oppfølging og evaluering
  - spesielle problemer med kvantifisering og oppfølgingsmetoder
  -
- E) Analyse av forutsatte virkninger og grunnlaget for valg av handlingsmåter med bl.a.
- forventede virkninger og resultater i forhold til programmets generelle, spesifikke og operative mål
  - sammenligning av valgte handlingsmåter med økonomiske ressurser
- F) Analyse av kvaliteten av oppfølgingen og gjennomføringen med bl.a.
- eventuelle forslag om forbedringer av det nye programmet
  - klargjøring av ansvarsområdene for de ulike aktører
  - effektive mekanismer for overvåking av økonomien
  - metoder og valgkriterier som styrker valget av prosjekter
  - fremme av innovative tiltak

4 Behovet for utvikling

4.1 Analyse av regionen

I utgangspunktene for utvikling av programområdet konstateres det at styrking av sentrene i den europeiske unionen har i en stor grad skjedd på bekostning av perifere regioner, noe som for sin del har ført til befolkningsreduksjon i disse områdene og til en økende menneskelig og politisk ubalanse mellom regionene. Dessuten har økonomien i disse perifere grensedistriktene havnet i en nedprioritert posisjon også på det nasjonale planet.

Beskrivelse av programregionen er temmelig dekkende og omfatter følgende temaområder:

- befolkning
- naturforhold og -ressurser
- næringsstruktur
- infrastruktur og forbindelser
- miljøtilstand

Tekstdelen av SWOT-analysen konstaterer at programmet ikke kan påvirke all utvikling i programområdet, men det kan styrke regionens evne til samhandling og samarbeid under de skiftende forholdene i handlingsmiljøet. I forbindelse med SWOT-analysen konstateres det også at den nettverksdannelsen på ulike felter som kom i gang i forrige programperiode, er en sentral faktor med tanke på programområdets framtid. Det er viktig at de regionale samarbeidsmønstrene blir styrket og videreutviklet og at det samtidig blir skapt et solid grenseoverskridende samarbeidsnettverk av organisasjoner, institusjoner og andre aktører som tar hensyn til regionens særtrekk.

På det generelle planet er det typisk for grensedistrikter at

- deres økonomiske og sosiale utvikling er knyttet til hverandre

	Utvikling av byer, landsbygd og kystområder	Næringslivet og utvikling av små og mellomstore bedrifter	Arbeidsmarkedet og sosial deltaking	Forskning, teknologi, kultur og helse	Miljø og energi	Transport og datakommunikasjon	Juridisk og administrativt samarbeid	Samarbeid mellom borgere og institusjoner
14. Økende forskjeller i levestandarden mellom Nordkalotten og Russland og internt mellom regioner i Russland								
MULIGHETER								
15. Regionens attraktive og uberørte natur								
16. Rike naturressurser								
17. Reiselivets infrastruktur								
18. Tett nettverk av utdanningsinstitusjoner og igangsatt samarbeid								
19. Grenseoverskridende kultursamarbeid								
20. Informasjonsteknologi								
21. Faste samarbeidsnettverk på ulike felt								
22. Økende interesse for regionen som gjenstand for internasjonale investeringer								
23. Nordkalottens posisjon som område med Russlands-kompetanse fremheves								
24. Utnytting av Nordøstpassasjen som ferdselsvei								
25. Vektlegging av den nordlige dimensjonen								
26. Samarbeid i foredling av naturressurser								
27. Reiselivssamarbeid og felles reisepakker								
28. Utnytting av forskjellene mellom kulturene								
29. Tettere samarbeid om forskning og utdanning								
30. Utnytting av informasjonsteknologi i samarbeid over grensene								
31. Åpning av grenseovergangen i Salla								

Av de sentrale temaområdene i Interreg IIIA-programmet rettes programområdets behov klart mot næringsvirksomhet og utvikling av små og mellomstore bedrifter samt transport og datakommunikasjon. En viss konsentrasjon må ses på som positivt, fordi det hjelper på en skarpere fokusering av programmet.

I følgende tabell (tabell 2) har man sett på hvordan de ulike innsatsområdenes innhold er knyttet til det bildet SWOT-analysen gir av problemene og mulighetene i programområdet.

Tabell 1. *Sammenhengen mellom problemer og muligheter som programområdet har ifølge SWOT-analysen, og de mest sentrale innsatsområdene i Interreg IIIA Kolarctic-programmet.*

	Innsatsområde 1 Bedriftssamarbeid	Innsatsområde2 Kompetanse og velferd	Innsatsområde3 Infrastruktur
PROBLEMER			
1. Avstand fra markedene			
2. Lange avstander og spredt bosetning			
3. Vanskelig å forutsi utviklingen i Russland			
4. Ulikhetene i bedriftskulturen			
5. Svak Russlands-kompetanse på Nordkalotten			
6. Språkforskjellene er et hinder for kommunikasjon			
7. Mangler ved tverrgående trafikkforbindelser og dataforbindelser			
8. Økonomisk konsentrasjon			
9. Strukturen i etterspørsel etter arbeidskraft blir for ensidig			
10. Fraflytting av ungdom og folk med utdanning ødelegger grunnlaget for utvikling av regionen.			
11. Privatiseringen i Russland fører kapitalen ut av regionen og bedriftssamarbeidet har ikke potensial.			
12. Problemene med kursen for russiske rubler utgjør en risiko			
13. De russiske miljøtruslene			
14. Økende forskjeller i levestandarden mellom Nordkalotten og Russland og internt mellom regioner i Russland			
MULIGHETER			
15. Regionens attraktive og uberørte natur			
16. Rike naturressurser			
17. Reiselivets infrastruktur			
18. Tett nettverk av utdanningsinstitusjoner og igangsatt samarbeid			
19. Grenseoverskridende kultursamarbeid			
20. Informasjonsteknologi			
21. Faste samarbeidsnettverk på ulike felt			
22. Økende interesse for regionen som gjenstand for internasjonale investeringer			
23. Nordkalottens posisjon som område med Russlands-kompetanse fremheves			
24. Utnytting av Nordøstpassasjen som ferdselsvei			
25. Vektlegging av den nordlige dimensjonen			
26. Samarbeid i foredling av naturressurser			
27. Reiselivssamarbeid og felles reisepakker			
28. Utnytting av forskjellene mellom kulturene			

	Innsatsområde 1 Bedriftssamarbeid	Innsatsområde2 Kompetanse og velferd	Innsatsområde3 Infrastruktur
29. Tettere samarbeid om forskning og utdanning			
30. Utnyttning av informasjonsteknologi i samarbeid over grensene			
31. Åpning av grenseovergangen i Salla			

Ut fra sammenligning mellom tolkningen av innsatsområdenes innhold og problemene og mulighetene ifølge SWOT-analysen kan man konstatere at kvantitativt var det kompetanse og velferd (IO 2) og bedriftssamarbeid (IO 1) som hadde best sammenheng. Denne situasjonen kan kommenteres med at innsatsområdene er et forsøk på å gi et svar på en begrenset mengde problemer og muligheter. Dette kan formodes å gi et positivt utgangspunkt for effekten av programmet.

Konklusjon

Beskrivelsen av programområdet er, ut fra den tilgjengelige informasjonen, ganske dekkende, og på grunnlag av den er det utarbeidet en SWOT-analyse, som i tillegg til den grenseoverskridende dimensjonen, dvs. *analyse av regionen* også omfatter *faktorer som er tilknyttet selve grensen og interaksjonen over grensen*. Analysen ligger til grunn for utarbeiding av programdokumentet ved at strategien bygges opp ved å utnytte styrker og rette opp svakheter, samtidig med at fremtidige muligheter og trusler blir tatt hensyn til.

Resultatene av SWOT-analysen har et logisk forhold til de sentrale temaområder for grenseoverskridende samarbeid (delprogram A). Med innsatsområdene tar man sikte på å gi svar på en begrenset del av problemer og muligheter definert med SWOT, noe som er et positivt utgangspunkt med tanke på effekten.

Som helhet betraktet danner handlingsmiljøbeskrivelsen en svært logisk helhet. SWOT-analysen gir et sammendrag av de mest sentrale styrker, svakheter, muligheter og trusler fra utviklingssynspunktet og danner slik et grunnlag for å lage en strategi. Det som gjør det vanskelig å lage en SWOT-analyse, er størrelsen på programområdet. En klarere definisjon av programområdet og særlig av grenseregionen mellom EU (Finland) og Russland ville for sin del stramme inn programlogikken. Prioritering av de trusler og muligheter SWOT-analysen trakk frem, ville også gi en disponering for hele programmet.

Forslag

En klarere definisjon av programområdet og særlig av grenseregionen mellom EU (Finland) og Russland vil for sin del stramme inn programlogikken. Prioritering av de trusler og muligheter SWOT-analysen trakk frem, vil også gi en disponering for programmet som helhet.

4.2 EUs mål i utvikling av grenseregioner (Interreg-mål)

Det sentrale målet for Interreg er at nasjonale grenser ikke må være til hinder for en balansert utvikling i og en integrasjon av Europa. Målet for fellesskapsinitiativet er å styrke den europeiske unionens økonomiske og sosiale kohesjon ved å fremme grenseoverskridende samarbeid mellom stater og mellom regioner og en balansert utvikling ved grensene mellom EU og land utenfor EU samt i grenseregioner. Spesiell oppmerksomhet er rettet mot EUs ytre grenser med tanke på utvidelse samt mot samarbeid i de aller mest avsidesliggende regionene. Grenseoverskridende samarbeid (Interreg IIIA) er et program som gir konkrete bidrag til samarbeid i grenseregioner.

Programdokumentet konstaterer at Interreg IIIA Kolarctic og Nordkalotten kompletterer hverandre på den måten at man gjennom grenseregionsprogrammet for Nordkalotten fremmer det interne grenseoverskridende samarbeidet på Nordkalotten. Kolarctic-programmet dreier seg om samarbeid med Nordvest-Russland eller etablering av forutsetninger for samarbeidet. Dermed hører også slike interne Nordkalott-prosjekter som skaper forutsetninger for samarbeid med Russland, under Kolarctic-programmet, selv om de ikke har en russisk partner som deltar i arbeidet og finansieringen.

Programdokumentet konstaterer at strukturfondenes virksomhet og tiltak som finansieres gjennom dem, skal være i samsvar med politikken i fellesskapet for øvrig. Av virksomhetsprinsippene i det Europeiske fellesskapet er det i programdokumentet nevnt at virksomheten skal fremme sysselsetting,

bidra til å fjerne ulikheter og fremme likestilling mellom menn og kvinner, vurdere miljøkonsekvenser, fremme bærekraftig utvikling, følge direktiver om offentlige innkjøp, De minimis-regelen (96/C68/06), partnerskap, komplettering og informasjon.

Konklusjon

Som helhet betraktet er programdokumentet for Interreg IIIA Kolarctic i samsvar med de sentrale målsetningene i Interreg-felleskapsinitiativer og tar hensyn til virksomhetsprinsippene i det Europeiske fellesskapet. Det er flere EU-program som gjennomføres i programområdet i tillegg til bilaterale eller multilaterale program mellom statene i regionen. Med tanke på samordning av program slik at overlapping av program unngås, er situasjonen utfordrende. I en optimal situasjon kompletterer de ulike programmene hverandre og skaper slik merverdi i utviklingsarbeidet. I et motsatt fall blir helheten uklar og det kompletterende med programmene blir skadelidende. Forbindelsen med andre program har fått en dekkende beskrivelse i programdokumentet. Det er allikevel først gjennom praktisk utviklingsarbeid at det er mulig å vurdere hvor vellykket koordineringen er i virkeligheten. Det at prosjekter som fremmer russlandssamarbeidet hører under Kolarctic-programmet, selv om de ikke har en russisk partner som deltar i arbeidet og finansieringen, kan, når dette fortolkes vidt, være en fare for at aktiviteten ikke retter seg mot grenseregionen slik det understrekes i Interreg-retningslinjene. Prosjekter av denne art burde godkjennes bare når de tar sikte på å øke samarbeid og handel mellom bedrifter.

Forslag

Man bør sikre seg om at aktiviteter som understrekes i Interreg-retningslinjene, er tilbørlig rettet mot grenseregionen.

5 Læring av erfaringer fra forrige programperiode

5.1 Hvordan fungerte strategien

I forrige programperiode ble det ved hjelp av programmet Interreg IIA Barents skapt samarbeidsstrukturer for å fremme en positiv økonomisk og sosial utvikling i regionen. Målet for Interreg IIIA Kolarctic-programmet er å styrke de etablerte samarbeidsstrukturer og bygge nye på grunnlag av de eksisterende. Samtidig tar man sikte på å styrke regionen slik at den er i stand til å ta imot også store internasjonale investeringer og å anvende regionens spesial ekspertise.

Konklusjon

I interimevalueringen av Interreg IIA-programmet konstateres det at det ikke er grunnlag for endringer i programmets saksinnhold. Det ser ut til å være mulig å argumentere for det strategiske valget at man i den nye programperioden viderefører utviklingen av positive samarbeidsstrukturer som kom i gang i forrige programperiode. Når denne strategien anvendes i praksis, må man klart ivareta en innovativ og kreativ synsvinkel.

Forslag

Innovative og kreative synspunkter må ivaretas i praktisk anvendelse av utviklingsstrategien.

5.2 Hvor egnet er redskapene for å gjennomføre programmet

Sett i lys av tilgjengelige indikatorer for den generelle økonomiske utviklingen, er mange forhold i utviklingstrenden i programområdet negative (høy arbeidsledighetsgrad, nedgående befolkningsutvikling). Unntaket er Nord-Norge, hvor befolkningsutviklingen har vært jevn, i Tromsø til og med økende. På grunn av programområdets særtrekk (avstander, spredt bebyggelse, periferisk beliggenhet, naturforhold, lang grense mellom statene) og den negative utviklingstrenden, er forholdene utviklingsarbeidet skjer i, usedvanlig utfordrende.

Det dreier seg altså om mangfoldige problemer i det store programområdet som det ikke er mulig å løse bare ved hjelp av Interreg fellesskapsinitiativ. Man må se Interreg som ett meget brukbart redskap som fremmer den regionale utviklingen. Sett fra denne synsvinkelen er det vesentlig at **Kolarctic-programmet kan samordnes effektivt med andre utviklingsprogram som berører området. Det er også vesentlig at programmet bidrar til at det oppstår samarbeidsstrukturer mellom ulike program.**

I interimevalueringen av Interreg IIA Barentsprogrammet konstaterer evaluatorene at det ikke er grunnlag for å endre på programmets saksinnhold, fordi de mangler man har registrert, ikke kan fjernes ved å endre på programmenes innhold. Interreg IIIA Kolarctic-programmet tar sikte på å føre videre de utviklingstemaer som man fant fungerte bra i Barents-programmet, samtidig med at man tar lærdom av det som skjedde i forrige programperiode.

Konklusjon

Når programområdet ses under ett, kan man si at Interregs redskaper i og for seg går i riktig retning, men at de ikke alene makter å snu rådende utviklingstrender helt om. På det lokale/regionale plan kan programmet oppnå svært så positive virkninger. I denne situasjonen er det ytterst viktig at Kolarctic-programmet blir effektivt koordinert med alle de utviklingsprogrammene som er i gang i området. En mulighet er at forvaltningen av Kolarctic- og Nordkalotten-programmene blir slått sammen. Det er også av vesentlig betydning at samarbeidsstrukturene mellom de ulike programmene i området blir styrket.

Om redskapene egner seg til gjennomføring av programmet, er på den ene side avhengig av tilgjengelige ressurser og på den annen side av størrelsesordenen på problemer og/eller utfordringer i programområdet. Det er ikke realistisk å forvente at det skjer raske, positive endringer i den totale situasjonen i området bare ved hjelp av Interreg IIIA Kolarctic-programmet med de ressurser det har tilgjengelig.

Forslag

Interreg IIIA Kolarctic-programmet bør samordnes og forvaltes effektivt med alle utviklingsprogram som gjennomføres i programområdet.

5.3 Erfaringer med gjennomføring av programmet

Programdokumentet slår fast at et programbasert utviklingsarbeid forutsetter kontinuerlig læring av forutgående program og erfaringer. Grunnlaget for det nye programmet er Interreg IIA Barents-programmet i forrige programperiode, og erfaringer og tilbakemeldinger man fikk i forbindelse med det, forsøkes utnyttet i det nye programmet.

De viktigste observasjoner i interimsevalueringen av Interreg IIA Barents-programmet og hvordan man imøtekommer dem i Interreg IIIA Kolarctic-programmet, kan utkrystalliseres på følgende måte:

INTERREG IIA BARENTS	INTERREG IIIA KOLARCTIC
Innviklet forvaltning og regnskapsproblemer i prosjekter som drives av bedrifter	Sekretariatet satser på rådgivning av søkere i startfasen av prosjektet og arrangerer et felles informasjonsmøte for aktører i nye godkjente prosjekter etter møtene i beslutningsgruppa.
Evalueringen av enkelte tiltak blir sannsynligvis vanskelig gjort av at definisjonen av mål og utgangspunkter er uskarpt. Oppfølgingen av programmet fungerer ikke optimalt, fordi en	Det skal legges mer vekt på definisjon av mål og utgangspunkter. Programmet får en ordning med systematisk overvåking. Ved hjelp av den kan gjennomføringen av programmet og dets

tilstrekkelig oppdatert overvåking av de målene som beskriver fremdriften i programmet, ikke har vært mulig.	kvalitative resultater følges opp fortløpende etter hvert som prosjektene sender sine oppfølgingsdata til sekretariatet, og når de får utbetalinger.
Forvaltning av programmet fungerte bra.	Ikke behov for å endre på forvaltningsstrukturen for programmet.
Mangler ved virksomheten til enkelte nasjonale finansører.	Flere sentrale nasjonale finansører har utnevnt Interreg-ansvarlige i sine organisasjoner
Interreg-finansieringen var byråkratisk og vilkårene dårligere sammenlignet med enkelte andre finansieringskilder (Norge)	Interreg Barents-kontaktperson. Gjøre Kolarctic mer interessant og "fordelaktig".
Liten konkret deltakelse i prosjektene fra russiske aktørers side pga. manglende økonomiske ressurser (Tacis CBC "stivbeint". Manglende kunnskaper om Interreg II-programmet)	Ønskelig med en egen Interreg-kontaktperson i Russland.
I begynnerfasen var den svenske parten tregere med å "bli med" på programmet enn gjennomsnittet.	Ett medlem av Interreg IIA Kolarctic-sekretariatet ansettes i Luleå for å aktivisere prosjektaktører.
De nasjonale vedtakene var forsinket i begynnerfasen.	Utnevnte Interreg-ansvarlige i ulike forvaltningsgrener har ført til raskere nasjonale finansieringsvedtak.
Nasjonale finansørers spesialbetingelser for innvilget finansiering i de ulike landene.	Sekretariatet gir i tidligst mulig fase informasjon om de vanligste snublesteiner.
Små prosjekter lider av programmets stive struktur (store utgifter til økonomisk forvaltning og styringsgruppemøter).	Man tilstreber større prosjektenheter.
Innviklet økonomisk forvaltning og behandling av utbetalinger i prosjektene, sett fra økonomiansvarliges synspunkt.	Rekruttering av nye personer.

Konklusjon

De sentrale resultater av interimsevalueringen av Interreg Barents IIA-programmet samt andre vesentlige erfaringer fra programperioden er i utgangspunktet tatt hensyn til i Interreg IIIA Kolarctic programdokumentutkastet. Måten utnytting av tidligere erfaringer er presentert på i Kolarctic-programmet er oversiktlig: registrert problem og løsningsmodell for problemet. Det er også tatt hensyn til programarbeids- og evalueringsprosessene i EUs strukturfondprosjekter.

Det som gjør det vanskelig å anvende interimsevalueringens resultater i Kolarctic-programmet er det at det ikke forelå noen informasjon om hva som var vellykket og mislykket på prosjektnivået. Denne klare mangelen må rettes opp i forbindelse med sluttevalueringen av Barentsprogrammet, selv om det kan være arbeidskrevende å skaffe pålitelig informasjon, særlig fra Russland.

Forslag:

Ved sluttevalueringen av Interreg IIA Barents-programmet skal det legges spesiell vekt på vurderingen av årsakene til at prosjektene var vellykkete eller mislykkete.

5.4 Evaluering og overvåking

Overvåking og utvikling av statistikkføringssystem

I interimevalueringen av Interreg IIA-programmet konstaterte man mangler i overvåkingssystemet for programmet, først og fremst når det gjelder måleinstrumenter som beskriver fremdrift og resultater av program. IIIA Kolarctic-programdokumentet slår fast at det skal utarbeides et systematisk overvåkingssystem for programmet fra begynnelsen av. Ved hjelp av dette er det mulig å følge med hvordan programmet blir realisert og hvilke kvalitative resultater det gir, etter hvert som prosjektene sender sekretariatet de forutsatte, regelmessige oppfølgingsresultatene, og når det foretas utbetalinger til dem.

6 Programmets grunnlag og logikk

6.1 Er strategien basert på utviklingsbehov og tidligere erfaringer?

De innsatsområder som er valgt er utledet på grunnlag av SWOT-analysen. Innsatsområdene i Interreg IIIA Kolarctic-programmet følger Interreg IIA Barents-programmet fra forrige programperiode. Målsetningen er å styrke samarbeidsstrukturer som er kommet godt i gang og å bygge nye nettverk på de tidligere etablerte.

For å få størst mulig utbytte av storinvesteringer i området, går strategien ut på å øke samarbeidet mellom bedrifter. Kompetanseutviklingen er også knyttet til denne strategien. For at regionen kan fungere som et effektivt samarbeidsområde, går strategien ut på å øke regionens indre funksjonalitet ved å utvikle dens infrastruktur. Strategien for å nå målene og visjonen er sammenfattet i tre innsatsområder:

- øke samarbeid mellom bedrifter
- forbedre kompetanse og velferd
- utvikle infrastruktur

Ved hjelp av strategien kan man redusere problemer og styrke positive faktorer som ble registrert i analysen av regionen og i SWOT-analysen, som ble presentert som et sammendrag av den.

Konklusjon

Utviklingsbehovene i programområdet og erfaringene fra forrige programperiode er tatt hensyn til ved utarbeiding av utviklingsstrategien. Strategien skal bidra til å redusere problemer og styrke positive faktorer som ble registrert i SWOT-analysen. Den sentrale ideen i strategien er å dra nytte av storinvesteringer som er planlagt i regionen. Dette skjer gjennom å øke bedriftssamarbeid og utvikle kompetanse. Et annet sentralt element er at regionen fungerer som et effektivt samarbeidsområde. Da går strategien ut på å øke regionens indre funksjonalitet ved å utvikle dens infrastruktur.

6.2 Utviklingsstrategiens overensstemmelse med fellesskapets virksomhetspolitikk

Programdokumentet behandler det sentrale innholdet i Interreg III-programmene, utarbeiding av programforslag i samsvar med EU-kommisjonens retningslinjer, virksomhetsprinsippene for det Europeiske fellesskap, nasjonal lovgivning samt norsk og russisk deltaking i programmet. Også den nordlige dimensjonen og EUs russlandspolitikk er behandlet. De gjennomgående prinsippene i strategien og programmet er gjennomføring av bærekraftig utvikling og realisering av likestilling mellom kjønnene, fremme av samholdighet i regionen og utvikling av et informasjonssamfunn.

Konklusjon

I utarbeiding av utviklingsstrategier har man i utgangspunktet tatt hensyn til at de er i samsvar med fellesskapets virksomhetspolitikk. Når det gjelder den nordlige dimensjonens rolle, så slår man fast at Interreg IIA Kolarctic-programmet er et sentralt redskap for å gi den nordlige dimensjonen et konkret innhold.

6.3 Samsvar mellom utviklingsstrategier og målsetninger

Visjonen er at programområdet i fremtiden fungerer etter prinsippet bærekraftig utvikling som en sterk og kjent region for samarbeid mellom Nordvest-Russland og Nordkalotten, og som har en høy livskvalitet.

Det overordnede målet for Interreg Kolarctic er

- å redusere problemene med den perifere beliggenheten i landenes grensedistrikter og fremme grenseoverskridende samarbeid
- å styrke samarbeidsstrukturer som allerede er kommet godt i gang og bygge nye nettverk på grunnlag av de allerede etablerte
- styrke regionen slik at den er i stand til å ta imot store internasjonale investeringer ved å benytte seg av regionens spesialkompetanse
- la programområdet få mest mulig utbytte av storinvesteringene i regionen

Konklusjon

Utviklingsstrategien og målene er i prinsippet satt opp i en logisk sammenheng med hverandre. Oppstillingen av overordnede mål, strategier og innsatsområder er logisk. Strategien må ses som en framgangsmåte (vei man følger), og ved å følge den er man i stand til å oppnå målene som er satt. Innsatsområdene utledes av strategien, og av disse tiltaksområdene, hvor den konkrete virksomheten for å nå målene foregår.

En sentral ytre faktor som påvirker realiseringen av hovedmålet er, i hvilken grad og på hvor lang sikt regionen får internasjonale investeringer, som kan utnyttes i praksis. Programmet har begrensede muligheter for å påvirke at denne målsetningen og/eller tidsplanen for gjennomføringen oppnås. Det er likevel berettiget å arbeide for å heve regionens ferdigheter ved å utnytte internasjonale investeringer som er rettet mot området.

Forslag

Det bedriftssamarbeidet som strategien understreker, bør også være klart synlig når de overordnede målene settes.

6.4 Sammenhengen mellom innsatsområdene og mål og strategier

Som helhet betraktet har de valgte innsatsområdene sammenheng med oppsatte mål og valgte strategier, og følger logikken hovedmål → virksomhetsstrategi → innsatsområder → (tiltaksområder). Innsatsområdene har definerte mål, et sentralt innhold og målgrupper. Også tiltaksområdene er definert. Innsatsområdene er.

1. Bedriftssamarbeid
2. Kompetanse og velferd
3. Infrastruktur

Konklusjon

Innsatsområdene som er valgt er logiske i forhold til mål og strategier. I de overordnede mål bør det også tas hensyn til bedriftssamarbeidet.

Forslag

Bedriftssamarbeidet er fremhevet i programmets strategi og valgte innsatsområder, og bør derfor også tas med i de overordnede mål.

7 Analyse av programmets mål

7.1 Kvantifisering av målene

Programdokumentet har kvantifisert målene fordelt på innsatsområder på følgende måte:

Bedriftsvirksomhet (Innsatsområde 1)

Kvantitative mål:

- 10 % av små og mellomstore bedrifter i Lappland og Norrbotten skal ha kontakter med aktører i Murmansk- og Arkhangelsk-regionen. Utgangssituasjonen var 6 % i 2000.

Kompetanse og velferd (Innsatsområde 2)

Kvantitative mål:

- Antall personer som deltar i felles utdanningsarrangementer er 1000.
- Antall grenseoverskridende forskningsprosjekter er 15.

Infrastruktur (Innsatsområde 3)

Kvantitative mål

- Antall grensepasseringer øker med 50 % sammenlignet med situasjonen i 2000.
- Antall flypassasjerer øker med 50 % sammenlignet med situasjonen i 2000.

Konklusjon

Programdokumentet presenterer de kvantitative målene på innsatsområdenivået, og det er i og for seg mulig å måle om målene nås. For å kontrollere om programmet oppnår sine mål, forutsetter evalueringen og læringssynspunktet likevel at informasjon om situasjonen som man har i utgangspunktet, inngår i programdokumentet. Man kan heller ikke dra nytte av det sentrale læringssynspunktet, hvis utgangspunktsdata ikke blir definert.

Forslag

Utgangspunktsdata bør inngå i programdokumentet.

7.2 Hvor logiske er indikatorene i forhold til målene

Programdokumentet konstaterer at i forberedelsesfasen av et prosjekt skal søkeren sammen med finansørene sette kvantitative og målbare mål for prosjektet. Resultatoppnåelsen blir målt og fulgt med i prosjekttiden og når prosjektet er avsluttet. De konkrete, målbare resultatdataene av det enkelte prosjektet er basert på data som oppfølgingssystemet gir. Programmets resultatoppnåelse kontrolleres på programnivå og i de enkelte innsatsområdene.

Kontrollindikatorer som er felles for alle, er:

- nye og bevarte arbeidsplasser (menn/kvinner)
- nye bedrifter (menn/kvinner)
- antall personer (menn/kvinner) som har deltatt i utdanningsarrangementer.

Hver prosjekttype og tiltaksområde får sine egne kontroll- og resultatindikatorer. Fordeling av finansiering etter prosjekttype og område blir overvåket ved hjelp av oppfølgingssystemet. Også virkningen av prosjektene på miljø og likestilling blir overvåket.

Konklusjon

Det å stille mål er av de viktigste beslutningene i et program. Måloppnåelsen blir målt ved hjelp av indikatorer som bør følge med hele kjeden av programlogikk, dvs. at man måler innsatser, produkter (som produseres med prosjektene), resultater (for prosjektets målgrupper) og virkninger (strukturelle, langsiktige; på grenseoverskridende interaksjon og nytten for den sosioøkonomiske utviklingen av regionen). Kjerneindikatorer med mål og utgangsnivåer skal gå frem av programdokumentet.

Indikatorer som brukes til kontroll, kan presenteres i programkomplementet. (Vedlegg 1 skisserer situasjons-/virkningsindikatorer for Interreg IIIA Kolarctic-programmet).

Forslag

Måloppnåelsen bør måles med innsats-, produkt-, resultat- og virkningsindikatorer. Kjerneindikatorer med mål og utgangsnivåer bør inngå i programdokumentet. Indikatorer som brukes til overvåking, kan presenteres i programkomplementet.

7.3 Gjennomføring av overvåking og evaluering

Programdokumentet konstaterer at overvåking betyr produksjon av kunnskaper om virkninger og resultater av gjennomførte prosjekter. Man tar hensyn til regionens særtrekk i den sosioøkonomiske, strukturelle og miljømessige situasjonen. Overvåkingen retter seg hovedsakelig mot de konkrete, målbare resultatene av programmet, fordelingen av finansieringen mellom ulike prosjekttyper og geografisk fordeling, samt mot hvordan gjennomgangstemaene er ivarettatt i prosjektvirksomheten. Programmets resultatoppnåelse overvåkes på programnivået og i de ulike innsatsområdene. Felles overvåkingindikatorer for alle er:

- nye og bevarte arbeidsplasser (menn/kvinner)
- nye bedrifter (menn/kvinner)
- antall personer (menn/kvinner) som har deltatt i utdanningsarrangementer.

Dessuten settes det egne bransjerelaterte overvåkings- og resultatindikatorer for hver prosjekttype og innsatsområde. Disse brukes til å måle fysiske resultater av gjennomføring av aktiviteter. Disse blir fulgt opp bl.a. med skriftlige mellomrapporter om aktiviteter, når finansøren får tilsendt et oppfølgingsskjema med kvantitative opplysninger om aktiviteter. Dessuten leveres det en fullstendig sluttrapport ved avslutning av prosjektet. Programsekretariatet har i tillegg mulighet for å foreta inspeksjoner på stedet for å kontrollere riktigheten av prosjektets resultatopplysninger.

På programnivået overvåkes finansieringsfordelingen etter prosjekttype og geografisk område ved hjelp av et overvåkingssystem. Ved å fordele prosjektene i ulike typer tar man sikte på å beskrive virksomhetens hovedinnhold, og hensikten er å skaffe kunnskap om, hvilken prosjekttype som best realiserer programmets målsetninger.

Prosjektene virkning på miljøet overvåkes ved hjelp av fordeling i tre kategorier: allerede i søknadsfasen blir prosjektene klassifisert som positive, nøytrale eller negative mht. sine miljøvirkninger. Samtidig overvåkes prosjektene virkning på likestilling mellom kjønnene ved å dele prosjektene i tre grupper: prosjekter med nøytrale virkninger, prosjekter som tar lite hensyn til like muligheter og prosjekter som i større grad tar hensyn til like muligheter.

Ansvar for evaluering av programmet ligger hos programmets forvaltningsmyndighet, i samarbeid med medlemsstaten og kommisjonen. Til å utføre evalueringen utnevnes det som regel en uavhengig evaluator, som behandler opplysningene fra overvåkingsskomiteen konfidensielt. Resultatene av evalueringen er offentlige for alle. Programmet er gjenstand for ex ante-, interim- og sluttevaluering.

Konklusjon

Programdokumentet behandler de systemer som brukes til gjennomføring av overvåking og evaluering. Programdokumentet (og programkomplementet) bør allikevel gi en mer detaljert behandling av overvåkingssystemet, bruken av indikatorer i forbindelse med det, samt de ordninger som forbedrer kvaliteten av prosjektvirksomheten ytterligere. Uten en tydelig oppfølging er det heller ikke mulig å foreta en nødvendig analyse.

Forslag

Programdokumentet (og programkomplementet) bør gi en mer detaljert beskrivelse av overvåkingssystemet når det gjelder indikatorer og ordninger som tar sikte på å bedre kvaliteten på prosjektene.

8 Programmets kvantitative mål i forhold til tiltak og programressurser

8.1 Programmets overordnede mål

Det overordnede målet for Interreg IIIA Kolarctic er å

- dempe det perifere preget til grensedistriktene i landene og redusere problemer dette fører til og å fremme grenseoverskridende samarbeid
- styrke samarbeidsstrukturer som allerede er kommet godt i gang og bygge nye nettverk på de allerede eksisterende
- styrke regionen slik at den er i stand til å ta imot store internasjonale investeringer ved å utnytte regionens spesialkompetanse
- gi programområdet størst mulig nytte av storinvesteringer i regionen

Innsatsområde 1. Bedriftssamarbeid

Målet for innsatsområdet er å støtte grenseoverskridende dannelse av varige næringslivsnettverk som fungerer på et grunnlag som er nyttig for programområdet både på Nordkalotten og i Russland. Hovedvekten ligger i nettverksdannelse mellom små og mellomstore bedrifter. Målet er å styrke det allerede eksisterende grenseoverskridende samarbeidet mellom bedrifter og samtidig fremme utviklingen av nye grenseoverskridende bedriftskontakter og samarbeidsformer. Det som er sentralt er at næringslivet forbereder seg på at det kommer internasjonale investeringer til Nordvest-Russland. Derfor vil det gis spesiell støtte til samarbeidsprosjekter som fremmer storinvesteringer. Når det grenseoverskridende bedriftssamarbeidet fremmes, forsøker man både i den daglige kontakten og i markedsføringen å utnytte og videreutvikle elektroniske forbindelser som er i samsvar med det gjennomgående prinsippet.

Innsatsområde 2. Kompetanse og velferd

Målet er å skape varige strukturer som styrker Russlands-kompetansen og -kjennskapen i undervisningsinstitusjoner og andre organisasjoner på Nordkalotten samt nettverksdannelsen og personalutvekslingen. Med slike tiltak økes kontakter over grensene. I forsknings- og utviklingssamarbeidet gis det støtte til prosjekter som produserer praktisk kunnskap for næringslivets

behov og utvikling av velferdstjenester og som samtidig gir et tettere grenseoverskridende nettverk. Dessuten fremmes kultursamarbeidskontakter og nettverksdannelse over grensene. Gjennom dette fremmer man en grenseregional spesialkompetanse om forholdene i programområdet, og styrker samhörigheten.

Innsatsområde 3. Infrastruktur

Målet er å effektivisere flyten i tverrgående trafikk over grensene og dermed redusere tiden som går til reisene. Samtidig forbereder man seg på det økende behovet for trafikk og transport som megaprojektene i Nordvest-Russland medfører så vel ved grenseovergangene som i ulike skipfartsruter. I tillegg fremmer man nettverksdannelse ved hjelp av tele- og datakommunikasjon, arbeider for daglig utveksling av radio- og tv-programmer og produksjon av dekkende, sammenlignbar informasjon om programområdet for næringslivets behov og for deltakelse i planleggingssamarbeid om samfunnsplanlegging.

Innsatsområde 4. Teknisk støtte

Målet er å skape et funksjonelt Interreg-program som støtter det grenseoverskridende samarbeidet mellom aktører og parter i de ulike land. I gjennomføringen av Interreg IIIA Kolarctic-programmet utnyttes de kunnskaper, ferdigheter og erfaringer som ble høstet i forrige programperiode.

Tabell 3. Forslag til finansieringsfordeling etter innsatsområde i Interreg IIIA Kolarctic-programmet

Meuro	TIL SAMMEN	FINLAND OG SVERIGE			NORGE			RUSSLAND
		EU	Offentl.	Privat	Sentral adm.	Regional adm.	Privat	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
IO 1; Bedriftssamarbeid	22,5	6	4	4	3	2	2,5	1
IO 2; Kompetanse og velferd	21,25	7,5	5	1	3,75	2,5	0,5	1
IO 3; Infrastruktur	20,15	6,5	4,3	1	3,25	2,1	0	3
IO 4; Teknisk støtte	5	2	1,3	0	1	0,7	0	0
TIL SAMMEN	68,9	22	14,6	6	11	7,3	3	5

Størst finansieringsandel tilfaller innsatsområdet 1, Bedriftssamarbeid (22.5 Meuro), på neste plass er innsatsområde 2, Kompetanse og velferd (21.25 Meuro) og nr. 3 Infrastruktur (20.15 Meuro). Teknisk støtte får 5 Meuro. Den sentrale vektleggingen av utvikling av bedriftenes virksomhet kan leses av hvordan finansieringen fordeler seg mellom de ulike innsatsområdene i Interreg IIIA Kolarctic.

Konklusjon

Den sentrale posisjonen og betydningen av bedriftsvirksomheten i Kolarctic-programmet fremheves også i måten finansieringen fordeler seg mellom de ulike innsatsområdene. Når det gjelder innsatsområdet bedriftssamarbeid vektlegges betydningen av det **grenseoverskridende bedriftssamarbeidet** som ett sentralt mål. Denne vektleggingen bør komme tydelig frem av implementeringen av programmet.

Forslag

Det bør rettes spesiell oppmerksomhet mot fremme av grenseoverskridende bedriftssamarbeid i programområdet når programmet iverksettes.

8.2 Programmets indikatorer

Programmets resultatoppnåelse vil bli overvåket på programnivået samt på hvert innsatsområde. Programdokumentet nevner følgende overvåkingsindikatorer som er felles for alle:

- nye og bevarte arbeidsplasser (menn/kvinner)
- nye bedrifter (menn/kvinner)
- antall personer (menn/kvinner) som har deltatt i utdanningsarrangementer.

VEDLEGG Kolarctic Interreg IIIA-programmets situasjons-/virkningsindikatorer

8.3 Kvantitative mål for de ulike innsatsområder

Ifølge Interreg IIIA Kolarctic programdokumentet er de kvantitative målene for de ulike innsatsområdene følgende:

Innsatsområde 1. Bedriftsvirksomhet

Kvantitative mål:

- 10 % av små og mellomstore bedrifter i Lappland og Norrbotten skal ha kontakter med aktører i Murmansk- og Arkhangelsk-regionen. Utgangssituasjonen var 6 % i 2000.

Innsatsområde 2. Kompetanse og velferd

Kvantitative mål:

- Antall personer som deltar i felles utdanningsarrangementer er 1000.
- Antall grenseoverskridende forskningsprosjekter er 15.

Innsatsområde 3. Infrastruktur

Kvantitative mål

- Antall grensepasseringer øker med 50 % sammenlignet med situasjonen i 2000.
- Antall flypassasjerer øker med 50 % sammenlignet med situasjonen i 2000.

Konklusjon

Mangelen på utgangspunktdata om de ulike innsatsområdene hindrer overvåking av Kolarctic-programmets resultatoppnåelse. Dermed kan man heller ikke utnytte det sentrale synspunktet om læring.

Forslag

Uten opplysninger om utgangssituasjonen er det umulig å overvåke og vurdere Kolarctic-programmets resultatoppnåelse. Utgangspunktdata i de ulike innsatsområdene bør inngå i programdokumentet.

9 Gjennomføring av programmet og overvåkingssystemet

Ifølge programdokumentet skal søkeren i den forberedende fasen av programmet sammen med finansjørene sette kvantitative og målbare mål for resultater, som overvåkes under hele prosjektet og etter at det er avsluttet. De konkrete resultatdataene som måles i hvert prosjekt, baserer seg på de data som overvåkingssystemet gir. Programmets resultatoppnåelse overvåkes på programnivået og på hvert innsatsområde. Overvåkingsindikatorer som er felles for alle, er:

- nye og bevarte arbeidsplasser (menn/kvinner)
- nye bedrifter (menn/kvinner)
- antall personer (menn/kvinner) som har deltatt i utdanningsarrangementer.

Dessuten settes det egne bransjerelaterte overvåkings- og resultatindikatorer for hver prosjekttype og hvert innsatsområde. Disse brukes til å måle fysiske resultater av gjennomføring av aktivitet.

Fordeling av finansieringen mellom de ulike prosjekttypene og geografiske områdene overvåkes på programnivået ved hjelp av overvåkingssystemet. Prosjektene virkning på miljøet overvåkes ved hjelp av fordeling i tre kategorier: allerede i søknadsfasen blir prosjektene klassifisert som positive, nøytrale eller negative mht. sine miljøvirkninger. Etter samme prinsipp overvåkes prosjektene virkning på likestilling mellom kjønnene.

En systematisk oppfølging av gjennomføring av strukturfondprogrammer og målbare resultater forutsetter en tilstrekkelig kontroll. Ifølge den allmenne forordningen 1260/1999 kan det etableres et system som skal til for å samle inn pålitelige finansierings- og statistikkopplysninger om gjennomføring av strukturfondprogrammer.

I Kolarctic-programmet er det sekretariatet som følger med den generelle gjennomføringen av programmet, situasjonen med oppbinding av midler, beslutninger og utbetalinger samt resultater av tiltak. Sekretariatet har hovedansvaret for overvåking av fellesskapets midler. Når det gjelder den norske finansieringen, så er det programmets norske Interreg-sekretariat som har hovedansvaret.

9.1 Klargjøring av ansvarsområdene for de ulike aktørene

Forvaltningsorganisasjon

Programdokumentet konstaterer at det meste av prosjekt- og utviklingsarbeidet ifølge strategien i Kolarctic-programmet skjer lokalt i form av samarbeid mellom to eller flere partnere. I virksomheten basert på det forrige programmet deltok det en omfattende, aktiv gruppe aktører som representerte lokale og regionale organisasjoner, fellesskap, bedrifter og privatpersoner, og det grenseoverskridende arbeidet deres vil bli ytterligere styrket. Med denne praksisen ønsker man å gi nye aktører en likeverdig mulighet for å delta i gjennomføringen av det nye programmet.

Man har funnet det formålstjenlig at det i forbindelse med Interreg-programmene utarbeides avtaledokumenter mellom medlemslandene i hvert geografisk programområde for de ulike programmene med en bekreftelse på ansvarsforhold og forvaltningsstrukturer i tilknytning til den felles forvaltningen. Forvaltningen av Interreg IIIA Kolarctic består av **landenes felles styrings- og overvåkingskomité, en regional beslutningsgruppe samt et sekretariat.**

Styrings- og overvåkingskomiteen

Ifølge Rådets forordning 1260/99 er Styrings- og overvåkingskomiteen et organ utnevnt av medlemsstatene, som følger og overvåker gjennomføring av programmet på det generelle planet. Styrings- og overvåkingskomiteen for Interreg IIIA Kolarctic består av representanter for medlemslandene (Finland, Sverige), aktuelle myndigheter og organer samt representanter for Norge og Russland. Representanter for kommisjonen og den Europeiske Investeringsbanken kan delta på møter som rådgivende medlemmer.

De generelle oppgavene for styrings- og overvåkingskomiteen er bl.a.

- å overvåke og evaluere effektiviteten i gjennomføring av programmet og fremdriften av det slik at de mål som er satt for programmet, oppnås
- å gi bestemmelser om en effektiv gjennomføring av programmet på basis av beslutningsgruppens rapporter, og ved behov foreslå overfor kommisjonen tiltak som kan fremskynde gjennomføringen av programmet, samt foreslå eventuelle endringer i programdokumentet
- å organisere interim- og sluttevaluering av programmet og gi sin uttalelse om dem
- å gi en uttalelse om utkast til programmets års- og interimrapport.

Styrings- og overvåkingskomiteen har møte én gang i året. Mellom møtene kan den ved behov bruke s.k. skriftlig prosedyre. EUs kommisjon vedtar endringer av innholdet og finansieringstabeller i Interreg IIIA Kolarctic-programmet på grunnlag av styrings- og overvåkingskomiteens forslag.

Beslutningsgruppe

Regionale og lokale myndigheter i Finland, Sverige, Norge og Russland samt de viktigste nasjonale finansører utnevner sine representanter i beslutningsgruppa på basis av partnerskap. En representant for kommisjonen kan være til stede på møtene som observatør.

Beslutningsgruppa har ansvaret for gjennomføringen av programmet. Den har bl.a. til oppgave å gi uttalelse om hvilke enkeltprosjekter som skal finansieres gjennom programmet, og kontrollere at finansieringsvedtak som er fattet, stemmer overens med programmets strategi, bestemmelser, EUs og den nasjonale lovgivningen. Vedtaket om bruken av EU-midler fattes av EU-landenes representanter i beslutningsgruppa, det vil si de finske og svenske medlemmene. I tillegg tar beslutningsgruppa initiativer for gjennomføring av programmet, noe som samtidig forutsetter en aktiv rolle som informasjonsgiver.

Beslutningsgruppa utarbeider et prosjektregister og rapporterer til styrings- og overvåkingskomiteen om fremdriften av programmet. Dessuten har den til oppgave å lage nødvendige endringsforslag angående hva programmet rettes mot, fordeling av ressurser og kriterier ved valg av prosjekter. Beslutningsgruppa skal også samordne programmet med andre program og finansieringsinstrumenter i regionen.

Programmets beslutningsgruppe kan ved behov utnevne **rådgivende grupper** til å bidra med saksforberedelsen i forbindelse med ulike vedtak. Slike grupper kan dannes av eksperter på ulike felt, men de kan også fungere som et forum hvor regionale og lokale partnere kan delta og slik påvirke gjennomføringen av programmet. Beslutningsgruppas oppgave er å bestemme sammensetningen av og arbeidsoppgavene til slike grupper.

Sekretariatet

Beslutningsgruppa assisteres av et sekretariat som har til oppgave å ta ansvar for behandling av søknader, informasjon, rådgiving og oppfølging av prosjektene samt andre administrative oppgaver. Sekretariatet bistår styrings- og overvåkingskomiteens sekretariat bl.a. ved å forberede materiale som beskriver gjennomføringen av programmet, og forslag. Sekretariatet arbeider ved Lapplands forbund i Rovaniemi. Ett medlem av sekretariatet arbeider i Norrbottens länstyrelse og har først og fremst ansvar for rådgivning overfor svenske aktører og forberedning av prosjekter. I tillegg forbeholder man seg muligheten av å plassere en halvtidsansatt sekretær i Murmansk-området. Sekretariatets oppgaver defineres mer detaljert i beslutningsgruppas reglement.

Interreg IIIA Kolarctics sekretariat samarbeider med Nordkalotten-programmets sekretariat og Interreg-sekretariatet i Finnmark for å utveksle informasjon og erfaringer. Praksisen fra forrige programperiode med å arrangere forberedende møter før beslutningsgruppemøter videreføres. Et daglig samarbeid og koordinering med Lapplands mål 1-program er naturlig, fordi sekretariatet for programmets samarbeidsgruppe arbeider i Lapplands forbund, mens Norrbottens mål 1-program koordineres i länstyrelsen i Norrbotten, som sekretariatet kommer til å ha faste forbindelser med gjennom Interreg Nordkalotten-samarbeidet og den sekretariatsansatte, som skal plasseres der. Dessuten holder man kontakt med sekretariatene til programmene Nordlig periferi og Interreg IIIB Østersjøen, Barentssekretariatet og andre virksomhetsprogram i programområdet.

Lapplands forbund som forvaltningsmyndighet tar seg av forberedningsarbeidet med vedtak i Styrings- og overvåkingskomiteen og i beslutningsgruppa. Først og fremst skal Lapplands forbund godkjenne, overveie og gi en foreløpig vurdering av tiltak som er foreslått finansiert. Ifølge vedtak i beslutningsgruppa skal Lapplands forbund ha ansvaret for utbetaling av ERDFs finansieringsandel til de endelige støttemottakere.

Konklusjon

Programdokumentet presenterer meget klart de ulike aktørers ansvarsområder og sentrale arbeidsfelt.

9.2 Kriteriene for valg av prosjekter

Programdokumentet konstaterer at kriteriene for valg av prosjekter skal defineres presist i beslutningsgruppa i begynnelsen av programperioden. Valgkriteriene fremhever:

- den grenseoverskridende betydningen av aktiviteten, med andre ord at aktivitetene fremmer et reelt, varig samarbeid og forbindelser mellom Nordkalotten og det russiske programområdet
- aktiviteten harmonerer med andre prosjekter på russisk side (f.eks. Tacis og nærområdesamarbeid)
- aktiviteter som prioriteres av kompetente myndigheter på begge sider av grensen
- prosjekter med deltakere fra minst to, helst flere land i programområdet

- aktivitetens bidrag til varig sysselsetting

Aktiviteter som gis finansiering skal være i overensstemmelse med retningslinjene for programmene og strukturfondene. Samtidig blir prosjektet vurdert mht. hvor økonomisk, virkningsskapende og innovativt det er, samt om aktør og andre parter er i stand til å gjennomføre prosjektet.

Konklusjon

Programdokumentet tar i utgangspunktet hensyn til valgkriteriene for prosjekter. Systematisk anvendelse av valgkriteriene vil for sin del gjøre prosjektutvelgelsen systematisk og gjennomslutlig. Kolarctic-programmet er klart basert på Barents-programmet. Derfor må man sikre seg at også nye og innovative prosjekter blir behandlet likeverdig med de prosjektene som kom i gang allerede i forrige programperiode.

Forslag

Prosjektvalgkriteriene anvendes systematisk i valg av prosjekter, og man sikrer den merverdien som finansiering av nye og innovative prosjekter gir Kolarctic-programmet.

10 Sammendrag og forslag

4. Behovet for utvikling

4.1 Analyse av regionen

Forslag

En klarere definisjon av programområdet og særlig av grenseregionen mellom EU (Finland) og Russland vil for sin del stramme inn programlogikken. Prioritering av de trusler og muligheter SWOT-analysen trakk frem, vil også gi en disponering for programmet som helhet.

4.2 EUs målsetninger i utvikling av grenseregioner (Interregs målsetninger)

Forslag

Man bør sikre seg at aktiviteter som understrekes i Interreg-retningslinjene, er tilbørlig rettet mot grenseregionen.

5. Læring av erfaringer fra forrige programperiode

5.1 Hvordan fungerte strategien

Forslag

Innovative og kreative synspunkter må ivaretas i praktisk anvendelse av utviklingsstrategien.

5.2 Hvor egnet er redskapene for å gjennomføre programmet

Forslag

Interreg IIIA Kolarctic-programmet bør samordnes og forvaltes effektivt med alle utviklingsprogram som gjennomføres i programområdet.

5.3 Erfaringer med gjennomføring av programmet

Forslag:

Ved sluttevalueringen av Interreg IIA Barents-programmet skal det legges spesiell vekt på vurderingen av årsakene til at prosjektene var vellykkete eller mislykkete.

6. Programmets grunnlag og logikk

6.3 Samsvar mellom utviklingsstrategier og målsetninger

Forslag

Det bedriftssamarbeidet som strategien understreker, bør også være klart synlig når de overordnede målene settes.

6.4 Sammenhengen mellom innsatsområdene og mål og strategier

Forslag

Bedriftssamarbeidet er fremhevet i programmets strategi og valgte innsatsområder, og bør derfor også tas med i de overordnede mål.

7. Analyse av programmets mål

7.1 Kvantifisering av målene

Forslag

Utgangspunktdata bør inngå i programdokumentet.

7.2 Hvor logiske er indikatorene i forhold til målene?

Forslag

Måloppnåelsen bør måles med innsats-, produkt-, resultat- og effektindikatorer. Kjerneindikatorene med mål og utgangsnivåer bør inngå i programdokumentet. Indikatorer som brukes til overvåking, kan presenteres i suppleringsdelen.

7.3 Gjennomføring av overvåking og evaluering

Forslag

Programdokumentet (og programkomplementet) bør gi en mer detaljert beskrivelse av overvåkingssystemet når det gjelder indikatorer og ordninger som tar sikte på å bedre kvaliteten på prosjektene.

8. Programmets kvantitative mål i forhold til tiltak og programressurser

8.1 Programmets overordnede mål

Forslag

Det bør rettes spesiell oppmerksomhet mot fremme av grenseoverskridende bedriftssamarbeid i programområdet når programmet gjennomføres.

8.3. Kvantitative mål for de ulike innsatsområder

Forslag

Uten opplysninger om utgangssituasjonen er det umulig å følge med og vurdere Kolarctic-programmets resultatoppnåelse. Utgangspunktdata i de ulike innsatsområdene bør inngå i programdokumentet.

9. Gjennomføring av programmet og overvåkingssystemet

Forslag

Prosjektvalgkriteriene anvendes systematisk i valg av prosjekter, og man sikrer den merverdien som finansiering av nye og innovative prosjekter gir Kolarctic-programmet.

V E D L E G G

	<i>Indikator</i> type	<i>Definisjon</i>	<i>Måling</i> **
1.	Institusjonell tilstand		
1.1	Samarbeidsgraden mellom vesentlige aktører	Kontakt og samarbeid mellom ulike organisasjoner (f.eks. handelskamre, skoler, universiteter osv.	% av organisasjoner som har: <ul style="list-style-type: none"> • informelle kontakter; • ad hoc møter; • samarbeidsavtaler • formelle samarbeidsstrukturer
2.	Fysisk tilstand (Infrastruktur)		
2.1	Forbindelser mellom fysiske nettverk: <ul style="list-style-type: none"> • Transportforbindelser (vei, jernbane) • Tele- og kommunikasjonsnettverk 	Engelen på forbindelser (binding av nettverk)	Forbindelser er fjernet
2.2	Offentlig trafikk over grensen	Passasjertrafikk tjenester over grensen Offentlige kommunikasjoner pris/frekvens	Tilgjengeligheten av passasjertrafikk-tjenester over grensen Pris/trafikkfrekvens *
2.3	Telekommunikasjon over grensen	Kostnader av telekommunikasjon mellom gresedistriktene	
3.	Sosio-økonomisk tilstand		
3.1	Grenseoverskridende samarbeid mellom innbyggere	Innbyggere som forstår/ bruker språket på andre siden av grensen	Andel (%) av befolkningen som snakker språket på andre siden Andel (%) av befolkningen som følger med media på andre siden
		Innbyggere som reiser over grensen for å besøke venner, delta i kultur- o.l. arrangementer, handle	Andel (%) og antall av befolkningen i gresedistriktet
3.2	Forretningsvirksomhet over grensen	Bedrifter som har forretningsvirksomhet på begge sider av grensen	% av bedrifter som har kontakter med andre siden av grensen % bedrifter som selger mesteparten av sine tjenester eller varer over grensen *
3.3	Grenseoverskridende arbeidsmarked	Arbeidstakere som deltar på arbeidsmarkedet på begge sider av grensen	% av arbeidskraft som arbeider over grensen

	<i>Indikator</i> type	<i>Definisjon</i>	<i>Måling</i> **
3.4	Grenseoverskridende utdanning	Studenter som studerer på andre siden av grensen	% av studenter som studerer på andre siden av grensen

* Kan uttrykkes som forholdstall sammenlignet med tilsvarende nivå i et sammenligningsområde. Hvis f.eks. 10 % av bedriftene selger tjenester eller varer til andre siden av grensen, og i nabolagene til det aktuelle distriktet selger 40 % av bedriftene over grensen, er den relative integrasjonsgraden 25 %.

** eller en bekreftelse på at målet er nådd, hvis indikatoren er kvalitativ

KVAL: kvalitativ   **KVAN:** kvantitativ

1: programdata / oppfølgingsrapporter   **2:** statistiske kilder   **3:** surveys / undersøkelser

Tabell 5: Spesifikke produkt- og virkningsindikatorer for Interreg IIIA- Kolarctic-programmet (forslag)

	<i>Produkt Virkning</i>	<i>Indikatorstype</i>	<i>Definisjon</i>	<i>Måli</i>
1.		Innsatsområde 1. Bedriftssamarbeid		
1.1a	Produkt	Grenseoverskridende nettverk av sm-bedrifter	Kontakter og samarbeid mellom sm-bedrifter	Antal grens
1.1b	Resultat	Grenseoverskridende nettverk av sm-bedrifter	Sm-bedrifter som deltar i samarbeid over grensen	Økin • s • j
1.2a	Produkt	Markedsføring av reiselivet	Felles markedsføringsstrategi og felles markedsføringstiltak	• S r • F Felle (KVA
1.2b	Resultater	Markedsføring av reiselivet	Turistmengde	Økin • n • a b
2.		Innsatsområde 2. Kompetanse og velferd		
2.1a	Produkt	Samarbeid mellom organisasjoner	Bedrifter og forskningsinstitusjoner som deltar i K&V-samarbeid over grensen	• e s n
2.1b	Resultater	Forsknings- og produktutviklingsprosjekter	Grenseoverskridende K&V-samarbeidsprosjekter mellom bedrifter og forskningsinstitusjoner	Utvik • a p • k K • a g p
2.2a	Produkt	Kulturarrangementer	Antall grenseoverskridende kulturarrangementer	• a • a
2.2b	Resultater	Kulturvirksomhet	Antall innbyggere som deltar i grenseoverskridende kulturvirksomhet (ikke bare Interreg)	Økin som o kultu
2.3a	Produkt	Samarbeid (privat, frivillig) mellom innbyggere og organisasjoner	Kontakter/samarbeid mellom frivillige organisasjoner, f.eks. ungdomsorg., org. for statsborgerlige rettigheter, forbrukerorg.	Antal deltar (KVA
2.3b	Resultat	Samarbeid (privat, frivillig) mellom innbyggere og organisasjoner	Kunnskap om og forståelse for en annen regions historie og tradisjoner	• s tr (• s
2.4a	Produkt	Ferdigheter i naboSpråket	Språkopplæring	Antal (KVA
2.4b	Resultat	Beherskelse av naboSpråket	Det å beherske og anvende språket i	Økin

	<i>Produkt Virkning</i>	<i>Indikatortype</i>	<i>Definisjon</i>	<i>Måltidspunkt</i>
			naboregionen	språk
3.		Innsatsområde 3. Infrastruktur		
3.1a	Produkt	Gjøre grensepasseringen enklere	Utbygging av kapasiteten	Utbygging (KVA)
3.1b	Resultat	Tidsbesparing og reisekomfort	Redusert reisetid mellom sentrene på ulike sider av grensen og bedre reisekomfort	Redusert reisetid
3.2a	Produkt	Plan- og utviklingsarbeid innen kommunikasjon og trafikk	Samarbeid mellom ulike ansvarlige aktører innen trafikk og kommunikasjon	• Utbygging • b
3.2b	Resultat	Offentlige trafikk- og kommunikasjonstjenester	Trafikk- og kommunikasjonstjenester for forbindelser over grensen	Etablering av skrid
4.		TL4. Teknisk bistand		
4.1a	Produkt	Utredninger av gjennomførbarhet /forutgående analyser	Utredninger/undersøkelser av grenseoverskridende emner	Antall undersøkelser
4.1b	Resultat	Grenseoverskridende prosjekter	Nye forslag til grenseoverskridende prosjekter	• Økt • s • k • s • k
4.2a	Produkt	Grenseoverskridende programstrukturer	Etablering av forvaltningsstrukturer for grenseoverskridende samarbeidsprogram	Etablering av overskridende (KVA)
4.2b	Resultat	Grenseoverskridende programstrukturer	Felles grenseoverskridende programforvaltning	Oppnådd programforvaltning under samarbeid (KVA)

* eller en bekreftelse på at målet er nådd, hvis indikatoren er kvalitativ

KVAL: kvalitativ

KVAN: kvantitativ

1: programdata / oppfølgingsrapporter   **2:** statistiske kilder   **3:** surveys / undersøkelser

Tabell 6: Prosessindikatorer for Interreg IIIA Kolarectic-programmet (forslag)

	<i>Indikatortype</i>	<i>Definisjon</i>	<i>Måling*</i>
1.	Programnivå		
1.1	Programutvikling	Felles planlegging	<ul style="list-style-type: none"> Felles grenseoverskr. strateg
1.2	Teknisk løsning for iverksetting	Felles strukturer for iverksetting av programmet (fra teknisk synspunkt)	<ul style="list-style-type: none"> Felles / ett sekretariat Grenseoverskr.styringskomitee beslutningsgruppe Felles prosjektregister Grenseoverskr. avtale mellom Interreg-partnere
1.3	Finansforvaltning for iverksetting	Felles forvaltning av finansiering	<ul style="list-style-type: none"> Felles bankkonto for EU-delfinansiering Formell grenseoverskridende mellom Interreg-partnere
2.	Prosjektnivå		
2.1	Prosjektskaping og partnerskap	Partnerskap over grensen	Prosjekter med partnere fra andre av grensen (%-andel)
		Samarbeidsordninger over grensen	Prosjektandel (%) <ul style="list-style-type: none"> Med formelle avtaler Med grenseoverskr. struktur
		Nye partnere og ressurser (til grenseoverskridende samarbeid)	Antall og/eller andel av nye partnere som deltar (%) Størrelse på forpliktende delfinansiering

* eller en bekreftelse på at målet er nådd, hvis indikatoren er kvalitativ

KVAL: kvalitativ

KVAN: kvantitativ

1: programdata / oppfølgingsrapporter   **2:** statistiske kilder   **3:** surveys / undersøkelser